

IRODALOM.

Riedl Frigyes: Shakespeare és a magyar irodalom. (Magyar Könyvtár, 824.) Budapest, é. n. [1916.] 43 l.

Bayer József nagy adattára s a Shakespeare-Tár nyolc kötetének szorgalmas gyűjtő munkája után végre az idei Shakespeare-ünnep meghozta nekünk azt az összefoglaló tanulmányt, melyet már régóta vártunk. E kis mű magában foglalja mindazt, ami Riedl írásaiban jellemző és tanulságos: a részletek zavaros, tarka tömegéből biztos kézzel ragad ki néhány megkapó képet s ezt a boncoló éleslátásával elemzi, nem egy új színnel és vonással egészítve ki a hiányos részleteket.

Nem lehet célunk a jelen tanulmány részletes ismertetésébe bocsátkozni, csak legfontosabb eredményeit akarjuk röviden összefoglalni. Riedl irodalomtörténeti előadásából ismerjük s innen szinte a köztudatba ment át a felosztás, mellyel Shakespeare hatásának, terjedésének jellegzetes nagy korszakát állapítja meg. A munka főrészei: 1. Shakespeare hódításának módja s hatásának megnyilvánulása nagy írókban, 2. Shakespeare sokszerű hatásának egyes alkotó elemeire való szétbontása.

1. A hódítás módja a magyar irodalomban igen különös: nem mint reakció jelentkezik a klasszicizmussal szemben (bár Vörösmartynál ez is megállapítható), nem is az elmélet tört utat számára (bár ennek is megvan a nyoma Vörösmarty dramaturgiájában), mint például Németországban, hanem elsősorban a színházat. A gyors térfoglalás apró eseményeit csak jelezve, Riedl legnagyobb írónk munkásságában mutatja be Shakespeare jellemző befolyását. Bánk bánnal a szenvedély ereje és az egyéni jellemzés jut át Shakespeareből irodalmunkba, Vörösmarty teremő őseréje költői nyelvben és stílusban nyit széles medret neki, Petőfi Shakespeare-rel kapcsolatban egy egész, szervesen fölépített kozmoszra hívja föl figyelmünket, Arany — balladáival — a tragikum, a lelki megtévelyedések szörnyű világát nyitja meg nekünk belőle. Még Kölcseyből is, ki egyéniségben legtávolabb áll tőle, egy különös, újszerű hatást vált ki: neki azilum, hozzá menekül a zord valóság zűrzavarából. A rajzot Széchenyi alakja zárja be: benne nem annyira az íróra, mint emberre tett hatását figyelhetjük meg, talán egy olvasója vagy nézője lelkében se ébresztettek szenvedélyei oly hatalmas visszhangot, mint a nagy államférfiú szellemének gigászi forrongásában.

2. Mit tanultunk Shakespeare-től? Elsősorban ő fordította költőink

figyelmét az eddig elhanyagolt drámai műfaj felé; a szüklátóköri francia színmű helyett az angol dráma hatalmas és változatos világát hozza irodalmunkba s kivált történeti drámáival fejlesztően hatott iróinknak a mult iránti érzékére; a francia dráma szófecsérlő dialektikája leszorol a színpadról és a tettekre gyúló szenvedélyek nyomán eleven, reális élet támad színházainkban; minden klasszicizmussal (francia, antik és némettel) szemben a romanticizmus s az igazi nemzeti irodalom fejlesztésére hatott különösen két vonás: a jellemzés realizmusa és az egyéni színezés ereje. Tündérvilágának fantasztikuma Vörösmartyban elevenedik meg friss erővel, az örültség, a lélek megbomlása, a szellemlátás Aranyban kísért új borzal-makkal. Belőle vettük a tragikus események keserű humorú filozófusát, a bolondot; a megrázó tömeg-jelenetek belőle kerültek át hozzánk. Kemény önemésztő lelki küzdelemben tönkremenő hősei Hamlet alakjával rokonok. Végül a színészet fejlődésében is kitűnő iskolát jelentettek az egész embe-riséget képviselő szerepei.

Ime így bontja szét legfontosabb és legjelentősebb elemeire és sűríti össze mesteri képbe Riedl Frigyes Shakespeare hatását irodalmunkban. Inkább egyéneken, írókban és művekben mutatja be a hatást, mint az irodalomtörténeti fejlődés egészében, inkább egyénien és realiztikusan jellemzett képekben világítja meg, mint elméleti fejtegetések általánosságai-ban. S ezzel befejezőképen legyen szabad Riedl tanulmányát a shakespearei hatások még egy adatával megszerezünk: ime Shakespeare egyéni és realiztikus jellemzésének befolyása magának Riedlnek fejtegetéseire is.

A kis munkát időszzerű elunékedés, értékes jegyzetek s egy időrendi áttekintés rekeszti be.

SZATHMÁRY IMRE.

Bayer Alice: Marmontel hatása Magyarországon. Budapest, 1916. 36 l. Korvin-Testvérek könyvnyomdája.

Marmontel egyike volt a XVIII. század legnépszerűbb, Európaszerte legolvasottabb francia íróinak. Nagy hatását a szentimentális és filozofáló korszemlelhez való alkalmazkodása és könnyed, élvezetes stilusa magya-rázza meg. Sok olvasója és csodálója akadt minálunk is s ezek közül néhányan fordítására is vállalkoztak. Conte-jait Báróczy fordította le s adta ki 1775-ben Bécsben, majd 1785-ben Pesten. Ugyancsak 1775-ben je-lent meg e műnek Kónyi Jánostól való fordítása is. Harmadik és utolsó fordítást Kazinczy végezte (1808). A három fordítás közül ez utóbbi a legsikerültebb, Kónyié a leggyengébb. Báróczy fordításáról a szerző is tudomást szerzett. Báróczy ugyanis munkája egy példányát elküldte Mar-montelnek, aki válaszában örömet fejezte ki azon, hogy művét anya-nyelvükön a «krimiai dámák» is olvashatják. Valószínűleg lefordította a meséket vagy legalább tervezte ezt Zalányi Péter felvinci református pap is. K. Boér Sándor az egyik meséből (Laurette) drámát csinált, a mely 1793-ban jelent meg «Az óbester, vagyis a Hívég jutalma» címmel, 1828-ban pedig Hartleben kiadta az eredeti francia kiadás után a Nouveaux contes moraux-t.

Marmontel másik világhírű munkája a Bélisaire című politikai regény volt. Ezt az imént már említett Zalányi Péter fordította le 1773-ban, 1776-ban pedig Dániel István. 1771-ben Horváth Mihály budai egyetemi tanár e regényt latin nyelvre ültette át.

Marmontel Lucanus-fordítása után készült Bessenyeié, poétikája pedig Cskokonainak adta azt az eszmét, hogy egy magyar poétikát írjon, melyből azonban csak az «Epopoeáról közönségesen» című szakasz készült el. Abrudbányai Szabó Sándor az Inkákat fordította magyarra, mely fordítás azonban nem látott napvilágot. Végül említésreméltó, hogy a pozsonyi német színház a XVIII. század három utolsó évtizedében egész csomó Marmontel műveiből átdolgozott színdarabot játszott.

Ime, ezek a nyomok, melyeket Bayer Alice Marmontel magyarországi hatásáról, hazánkban való népszerűségéről gondosan összegyűjtött. Apróbb tévedések és hiányok akadnak dolgozatában. Így például B. Constant-t tévesen sorolja a szentimentális írók közé s Marmontel életrajzában, melyben számos jelentéktelen munkájáról mond egyet-mást, egy szóval sem említi mémoiresait, mely pedig Marmontelnek ma egyetlen élvezhető munkája. Boszantóan hat a francia szókat és idézeteket eléktelenítő sok sajtóhiba. Ilyenek: à été kétszer is a été helyett (25. l.), Belisaire állandóan Bélisaire h., Métaphisque Métaphysique h. és Secretair perperetel secretaire perpétuel h. (7. l.) Conte-ok helyett pedig legtöbb esetben contes-okat ír. Ezek az apró hibák mindamellett nem változtatják meg ama véleményünket, hogy a szerző maga elé tűzött feladatát sikerrel oldotta meg és dolgozatáért dícséret illeti.

BIRKÁS GÉZA.

Gondán Felicián: A középkori magyar pálos-rend és nyelvemlékei. (Festetich- és Czech-kódex.) A szerző kiadása. 142 l. Pécs. 1916. Ára 5 K.

Középkori irodalmunk búvárlása annyi sok nagynevű előző után ma is még hálás feladat. Hisz ma is hiányzik még a kódexirodalom teljes feldolgozása az összehasonlító irodalomtörténet útmutatásai alapján, épen azért üdvözlünk kell minden olyan érdemes tanulmányt, mely e távolabbi célt szolgálva, a nagy terület egy-egy kis részére világosságot tud deríteni. Gondán tanulmánya a két pálos-eredetű kódexünket, a Festetich- és Czech-kódexet veszi tüzetes vizsgálat alá. S abból a helyes felfogásból indulván ki, hogy minden kódex-író vagy másoló szerzetesrendnek megvan a sajátos külön szelleme, mely bélyegét rányomja irodalmi termékeire is: a két kódex tartalmi, nyelvi, forrástani vizsgálatát annak a milieunek világánál végzi, melyben készültek. Betekint a középkori író, másoló műhelyébe: széles-színes képet fest a pálos-rend minden viszonyáról is. Ide is jegyzem kódex-kutatóink számára a szerzőnek tanulmányával igazolt helyes alapelvét: «A szerzetesrendek köre szerint való tanulmányozásnak határozottan megvannak a maga előnyei. A rendi szellemről és közszükségletről való tájékozottság — kapcsolatban a rendi szabályok és a rendtörténet beható ismeretével — könnyebben rávezeti a tanulmányozót a

kódexek keletkezésének, céljának, írójának, írása idejének, helyének s egyéb körülményeinek, valamint más kódexekkel való rokonságának sokszor homályos kérdéseire.»

A szerző első feladata volt kiegészíteni a két kódex teljes szövegét. A Festetich-k. egy hiányzó írásos lapját (218—219. l. között) magának a kódexnek 2—3. lapjáról, a Czech-k. egyik hiányzó írásos lapját (122—123. l. között) a Festetich-k. 161. lapjáról, a szintén hiányzó első lapot pedig a Pozsonyi-kódexbeli sz. Brigitta imádságának első tíz sorával egészítte ki hitelesen, alig egy-két betű különbséggel. Azt a már ismert igazságot, hogy a Festetich-k. is Kinizsi Pál és felesége, Magyar Benigna számára készült, Siebmacher Wappenbuchjának adataival támogatja szinte minuciózus pontossággal; azt meg, hogy igazában csak Benigna használhatta, Istvánffy tanúságával bizonyítja, aki szerint Pál uram, a nagy törökverő, sem írni, sem olvasni nem tudott. A Czech-k. másolója nyilván vallja, hogy könyvét Benigna asszony számára írta. Azért is szerzőnk a történelem fáklájával igyekszik rávilágítani a két-könyvű asszonyra, akinek bizony volt leimádkozni-valója: második férjét tíz év után eltemette, a harmadikat pedig, Kereki Gergely uramat, felbérelt gyilkosokkal megölette. Előttünk a sok történeti adat, talán minden, ami a hármass-özvegy asszonyról felkutatható volt, de még így is elmosódott az arckép. A száraz oklevelek csak a gazdag asszony javairól intézkednek, de nem árulnak el semmit a bűnös, vagy szerencsétlen asszonyi lélek vívódásairól.

Visszatérve a kódexekre, megállapítja a Nagylaki István-féle breviárium alapján, hogy a két kódex tartalmának javarészét az Officium B. M. V. teszi és azt, hogy mind a kettő másolat, mind a kettő egy közös eredeti fordításra vezethető vissza, tartalmuk egymást kiegészíti, vagy teljesen azonos. Aztán aprólékos gondnal, számítva minden lehető ellenvetésre, bizonyítja azt, hogy nemcsak a Czech-k. F. M. jegyű másolója volt vázsonyi pálos-rendi szerzetes, hanem Vázsonyba való pálos másolta egész bizonyossággal a Festetich-kódexet is. Bár 30 évnyi időköz választja el a két szöveget, köztük mindössze dialektikus eltérések tesznek különbséget. Hogy a két pálos-kódex tartalmát, beosztását, szellemét teljesen megérthessük, összeállítja itt a legjobb forrásokból a pálos-rend történetét, szervezetét, irodalmát. E fejezeteket a jól megválogatott történeti adatok bősége jellemzi s az az együttérző szeretet hatja át, mely méltán illeti az egyetlen magyar eredetű szerzetes-rendet. Becsesnek tartjuk az irodalomról szóló fejezetet is, melyben a két elsőrangú pálos-kütfő — Gyengyesi és Eggerer — nyomán szakok szerint csoportosítva sorolja fel és méltatja a pálos-írókat, középkori irodalmunk jórészének megteremtőit. E részben legjobban érdekel bennünket annak a kérdésnek végleges eldöntése: a Jordánszky-k. és a Báthori László-féle biblia-fordítás között van-e valami összefüggés? Szerzőnknek főképp az Acta Paulinorum-ra támaszkodó bizonyítékai után nem lehet többé kétségünk, hogy a Jordánszky-k. biblia-fordítása nem Báthori László munkája, de még csak nem is az ő fordításának másolata. Annak teljesen nyoma veszett.

A következő »különös részben» a tüzetes kódextani vizsgálat követ-

kezik. A breviárium története azt mutatja, hogy egészen III. Pál pápa rendeletéig (1534—49., az 54. lapon sajtóhibából V. Pált említ), a breviárium karimádságain világi hívek is részt vettek. Ezért kellett gondoskodni a latin szöveg magyar fordításáról. E célt szolgálja az Officium Marianumnak mind a két kódexbeli szövege. Bennük az Officium Marianum két részének (Officium parvum B. M. V. és Officium S. Mariae in Sabbato) «értelmezés tekintetében hű, egymás közt részben egyező, a többi kódexektől mindenben eltérő, egyedülálló fordítását bírjuk.» Vizsgálva az Officium részeit, — a zsoltárokat, himnuszokat stb. — szem előtt tartja a középkori fordító aggságos tiszteletét a kánoni szöveg iránt, mely nem engedte, hogy szabadon, könnyedén fordítson. Ép ezért a fordító nyelvi készségét a kódexek magánimádságaiból ítéli meg, hol a fordító kezét nem kötötte meg a kánoni szöveg. Kimutatja, hogy a Festetich-k. fordításai bizony gyarlók, zavarosabbak, érthetetlenebbek, mint pl. a Keszthelyi-, Kulcsár-stb. kódexek ugyanazon tárgyú szövegei. Viszont azonban azt is kiemeli, hogy a Czech-k. szövege jó fordítói készségről tanuskodik, «egészen sajátos, különálló fordítás, mellyel az eddig ismert zsoltáros kódexek közül egyiké sem egyezik.»

A latin szöveg lenyűgöző tisztelete nyilvánul a himnuszok fordításában is. Közli valamennyi himnusz latin eredetijét s megállapítja a fordítások értékét szókinés és frazeológia dolgában. Külön fejezetet szentel a Festetich-k. Septem Psalmi-jának, melynek latin eredetijét Petrarcánál találta meg Katona Lajos. Összeveti a fordítást a breviárium septem psalmi penitentiales-eivel s az előző vizsgálók véleményét megerősítve igazolja, hogy még csak gondolati közösség sincs a kettő között. Fordítása hű, értelmes s amellett elég szabad. (Némi ellenmondásnak látszik, hogy egy helyütt — 105. l. — így jellemzi az eredetit: A nagy humanista félretette klasszikai ismereteit . . . míg a mű végén — 138. l. — «klasszikus nyelvezetű» jelzővel illeti.) Ugyancsak külön fejezetben tárgyalja a Czech-k. belüli Rhythmica Oratio-t, mely Döbrentei óta szent Bernát himnusza néven ismeretes. Itt is összeállítja a már ismert bizonyítékokat szent Bernát szerzősége ellen, úgy hogy ezt a hiedelmet is végkép törölhetjük irodalmi tudásunkból. Összehasonlíttja a kódex szövegét Migne Patrologiájának szövegével s arra az eredményre jut, hogy a költői lelkű magyar átdolgozó az eredetinek sem sorrendjéhez, sem gondolatmenetéhez nem ragaszkodott túlságosan, hanem saját érzelmeit és gondolatait is megszólaltatja, sohasem fordít szó szerint, hanem mind tartalom, mind dikció, mind vers-technika dolgában eléggé önálló költői művet alkot. A többi magánimádság latin szövegének kikutatásával szerzőnk legnagyobb részt adós marad, várván mindnyájunkkal együtt Vargha Damján forrás-tanulmányainak teljes közzétételét.

Összefoglalva az elmondottakat, újra ismételtetjük, hogy Gondán könyve valóban teljes világítást vet kódex-irodalmunk egy kis területére. Nemcsak az eddigi kutatások eredményeit összegezi, hanem néhány forrástani megállapítást mellőzve, minden eddig nyílt vagy homályos kérdésre végleges választ ad. Módszere, mely főképp a milieu megrajzolásában és

az adatok pragmatikus megrostálásában nyilatkozik, követendő például szolgálhat mindazoknak, kik a kódexirodalomnak még sokáig ki nem búvárolható gyöngyeit kutatgatják.

T.—s.

Salgó Ernő: Írók és színdarabok. Budapest, 1916. 204 l. Dick Manó kiadása. Ára 3 K 50 f.

Salgó Ernő ebben a könyvében, tizennégy külföldi és kilenc magyar író műveit elemezve, kritikusi munkálkodásának szemelvényeit tette közzé. A „kiválasztás — mondja ő — arra hivatkozik, hogy úgy tetszik, aránylag még ezek a cikkek avultak el legkevésbé; de ami az összegyűjtés igazolását illeti, annak az olvasóra vár a megítélése». E mentegéződésre nézve rögtön megnyugtathatjuk a szerzőt. Nálunk — sajnos — oly ritkák az irodalmi hozzászólások e gyűjteményei, hogy amikor végre egy megjelenik, még gyengeségei előtt is hajlandók vagyunk szemet húnyni. Bizony a kutató nem egyszer gondol sajnálattal arra, hogy tudósaink — talán túlzott szerénységből — nem teszik hozzáférhetővé a különböző lapokban közölt kisebb dolgozataikat. Lehet, hogy az tartja vissza őket, mert cikkeik egy része annak idején csak a napi érdeklődésnek volt szánva; de még ez esetben sincs egészen igazuk. A kutatás szempontjai oly sokfélék és mi annyira híjával vagyunk még a részletkérdésekre vonatkozó összefoglaló feldolgozásoknak, hogy már emiatt is minduntalan rászorulunk az egykorú észrevételekre. Ezekhez pedig főképp a vidéki érdeklődők, csak úgy juthatnak hozzá, ha a lehetőség szerint összegyűjtve is megjelentek.

Salgó könyvében a következő magyar írók művei (többnyire egyes színdarabok) kerülnek szóba: Ambrus Zoltán, Bródy Sándor, Garvay Andor, Herczeg Ferenc, Lengyel Menyhért, Molnár Ferenc, Móricz Zsigmond, Szép Ernő, Szomory Dezső. Mindezekben a cikkekben, bár távolról sem merítik ki a tárggyal kapcsolatos kérdéseket s így irodalomtörténeti szempontból aránylag kevés okulással járnak, kellemesen érinti az olvasót a szerző komolysága, melylyel a bíráló tisztét felfogja. A kritizálás — mint ezt már mások is hangoztatták — kétségtelenül igen nehéz a feladat, mert a legkényesebb tényezők egyikével, az emberi érzékenységgel van dolga. Épen ezért nagy tapintatot föltételező mesterség. Salgót e tekintetben nem érheti vád, mindig megtalálja a kellő formát, melyben észrevételeit tudtul adhatja. Bírálatai, melyeken erősen érzik az, hogy friss benyomások visszhangjai, első-sorban természetesen az ő egyéni felfogását tolmácsolják. S ebben van érdekességük: adatok egyes írók és művek hatásának történetéhez. Mint ilyenek is mindenesetre csak némi óvatossággal használhatók, mert a szerző néha nagyon is egyéni módon rögzíti megfigyeléseit. Kár, hogy — egyébként folyamatos és színes előadását — talán rossz szokásból — fölösleges idegen szókkal tarkítja (posteritás, deriválódik, evolúció, publikáció, preparál, megkoncipiál stb.).

Egy kis futólagos szemle nyujtszon tájékozást a szerző megállapításairól. *Ambrus Zoltán* fő jelentőségét abban látja, hogy az újságírás irodalmi

színvonalát emelte. Műveiben, amelyek megannyi lírai közlések: kiábrándultság, szkepszis és bizonyos konzerváló hajlam fejeződik ki. — *Bródy Sándorról* — A tanítónő c. darabbalkapcsolatban — ezt olvassuk: «Senki sincs, aki ennyire szuverén módon gyúrná szabálytalan mondatokba a szavakat és fantasztikumba a tényeket és mégis: senki sincs, aki igazibb történetírója volna korának és kortársainak». Ez állítás befejező része erősen vitatható. Talán a szerző is érezte ezt s azért ismételte meg a Hófehérkéről szólóztában. Ellenben abban talán igazat adnak neki, amit ugyanerről az íróról mond, hogy «nincs etikája, — legalább abban az értelemben nincs, ahogy ezt a szót a közhasználat alkalmazza». Valamint az a reflexiója is megállhat, hogy a színműírás minden szabálya, a színház minden átalakulása, az ábrázolás minden forradalma, voltaképpen annak engedelmességet, hogy a néző valószínűséget várt a színpadtól, vagy legalább is kétségeinek eloszlatásához kötötte a jóváhagyást. De sohasem oly kényesen, mint a mi korunkban. — A kritikus tapintatára példa, amit *Garvay Andornak* A becstelen c. darabjáról ír: «Általában véve: a társadalom képmutatása a témája, de oly megjelenési formákba öltöztetve, melyeken félreismerhetetlen, hogy az író elhagyott állomások felirataiból állította össze az útirendet». — *Herczeg Ferenc* legértékesebb adománya szerinte az értékelő képesség. Más kérdés — úgymond — hogy mily principiumok szerint értékel, de bizonyos, hogy sehol se oly izmos... mint ahol... társadalmi vagy magánéleti jelenségek megítéléséről van szó. Éva boszorkány c. darabját nem tartja sikerült alkotásnak; «az vet rá árnyékot, hogy Herczeg Ferenc nem adta egészen beléje magát». — *Lengyel Menyhért* színjátékáról, A hálás utókor-ról elismeri, hogy jó darab, mellékesen azonban nagy vitaközlő készséggel mutat rá a mű tanulságának (az önmagába vonuló önzés proklamálása) kétes értékére. A «Taifun» c. színműről az a véleménye, hogy ez a japán történet tulajdonképpen európai dráma; de ez csak a darab megindulásához viszonyítva fogatkozás, magában véve igen érdekesen megalkotott és ellenállhatatlan hatású munka. — *Molnár Ferenc*ről úgy találja, hogy megfigyelő: szenvedélyből; és gondolkodó: tehetségének természetét folytatán. E sajátságos párosodás: ... a valóság festésében való roppant kőszség és az eszme kultusza jellemzik «Az Ördög»-öt. Ez a lélekrajzoló darab — mondja Salgó — csupa eleven ábrázolás, az elmésség fénye az élet színeit világítja meg benne és ami a legelvontabb eleme, az is realitással teljes alakot ölt. A «Liliom»-ról azt tartja, hogy művészi hatás tekintetében e «külvárosi legendá»-nak igen veszedelmes versenytársa az a novella, melyből a darab készült. Mit mond e történet a színpadon? A novella az ösztön felelőtlen mozdulatairól beszél; a darab az élet felelőtlen szövődéseit ábrázolja. — *Móricz Zsigmond*nak először Sári bíró c. vigjátékáról kapunk kritikát. Eszerint Móricz e darabban merőben a városi ember ínye szerint festi a falut. Röviden annyit jelent ez, hogy itt a falusi világ az idill színeiben látszik nála. Ez adja meg a hatásos reliefet az alakoknak, ez teszi tetszetőssé (?) a sűrű káromkodással megtűzdelt dialogusokat. Lehet, hogy e parasztkok talán nagyon is kiválókat példányok, de egy dologban Móricz Zsigmond kitünően hí marad az ábrázolás igazságához:

a hazudozások módjának feltüntetésében. Jellemző amit Salgó a «Falu» címen összefoglalt három kis színdarabbal (Magyarosan; Mint a mezőnek virágai; Kend a pap?) kapcsolatban mond: «Móricz Zsigmond szemével nézve, úgy látszik, hogy a paraszt rokonszenveségének más osztályok ellenszenves szemlélése a feltétele». — *Szép Ernő* — úgymond — «Az egyszeri királyfi» c. darabjában a népies lélek észjárásának gazdag ismeretéhez hozzáadta a maga lelkének megragadóan gyengéd ékesszólását, elméjének kedves fortélyosságát és nyelvének tiszta és zengően dallamos muzsikáját. A befejezésben, ép úgy mint az érvelésben, mellyel a halál a maga jóltevő szerepét fejtegeti, kissé hiányt érezzük úgy a tartalomnak, mint a filozófiának. — *Szomorú Dezső* színművében «A rajongó Bolzay leány»-ban szintén talál figyelemre, sőt dicséretre méltót, bár ez kissé különösen hangzik az előzmények után, melyek szerint «Szomorú úgy viselkedik a darabjában, mint az elkényeztetett vendég a szalonban, senkivel se törődik, csak saját magával».

A külföldi szerzők közül Ibsen (A vadkacsa), Stendhal, Sophokles (Oedepus király), France Anatole, Benière Louis (Papillon a kőfaragó), Guy de Maupassant, Schaw Bernard (Brassbound kapitány megtérése; Caesar és Kleopatra), Hebbel Frigyes (Judith), Constant Benjamin naplója, Aristophanes (A felhők), Daudet Alfonz és Belot Adolf (Sapho), Knoblauch Edward (A faun), Aischylos (Az Erynnisek; Heten Téba ellen) kerülnek szóba. Ezekkel kapcsolatban szintén van szerzőnek nem egy eredeti megfigyelésen alapuló megjegyzése; ismertetésük azonban — mint tudományszakunktól távolabb eső — már más lapra tartozik.

VELEZDI MIHÁLY.

A Kisfaludy-Társaság Évlapjai. Új folyam. XLIX. kötet. 1914—1916. Budapest, 1916. 334 l. Franklin-nyomda.

Hogy nemzeti hagyományaink ápolása és művészi törekvéseink iránítása méltó kezekbe van letéve, arról bárki meggyőződhetik e magvas könyvből, mely legelső szépirodalmi társaságunknak — ezúttal — két évi munkájáról számol be. A LXIX. és LXX. ünnepélyes közgyűlésen elhangzott felolvasásokon kívül számos oly közlemény van benne, melyek formai vagy tartalmi sajátágaiknál fogva bő forrásai a lelki gyönyörűségnek. A tudományszakunk nézőpontjából bennünket — e helyen — különösebben érdeklő cikkek közül:

Beöthy Zsolt kítőnő elnöki megnyitói — Zrinyi Miklós emléke —, Shakespeare és Arany, valamint Baksay Sándor ravatalánál mondott szép beszéde (ismertetésüket l. folyóiratunk: 1915: 200, 1916: 227. és 49. l.), azután *Alexander Bernátnak* A világirodalom és világháború, Jelentés az 1915. évi Greguss-jutalom tárgyában és *Berzeviczy Albertnek* Shakespeare és a magyar nemzetiélek című jeles tanulmányai (l. folyóiratunk: 1915: 199, 1916: 227. és 288. l.), — továbbá *Császár Elemérnek* Bárd Miklós költeményeiről írt tudós elmélyedésre valló jelentése (l. folyóiratunk: 1915: 332. l.) előzőleg egybeült is megjelentek s annak idején már megemlékeztünk róluk. Ugyancsak közöltük folyóiratunk 1916. évf. 151. lapján

a Kisfaludy-Társaság új pályatételeit is. A bírálatok és pályázatok rovatában Beöthy Zsolt (Vargha Gyula költeményeiről), Négyesy László (a Vértesy Jenőtől beadott Szigligeti-életrajztervről) és Voinovich Géza (a gr. Vigyázó jutalomra pályázó történelmi elbeszélésekről) tanulságos megjegyzésekben gazdag jelentései olvashatók. A tájékoztató közlésekből megtudjuk a rendes, levelező, elhunyt és alapító tagok névsorát, valamint azt is, hogy a Társaság vagyona 1915 dec. 31-én 510,486 korona volt.

A jegyzőkönyvek kivonataiból szintén számos érdekes tényről és tervről értesülünk. Ilyen az, hogy a népköltési termékek gyűjtése Sebestyén Gyula vezetésével szépen halad; hogy Wallentinyi Dezső ajánlatot tett a Társaságnak Tompa Mihály leveleinek összegyűjtésére; továbbá, hogy a könyvkiadó-bizottság az alapítói könyvilletmény-sorozatban Baksay Sándor elhunyt tag hátrahagyott szépirodalmi munkáinak kiadását tervezi (Kéky Lajos szerkesztésében), Heinrich Gusztáv pedig kiadni készül Greguss Ágostonnak, a mult század ötvenes éveiben, főként a PestiNaplóban megjelent, de össze nem gyűjtött irodalomtörténeti cikkeit. Kétségtelen, hogy e néhány vázlatos adat egyáltalán nem meríti ki sem a Társaság két évi serény munkásságának, sem a jelen kötet gazdag tartalmának ismertetését. Épen azért az Évlapokban kiadott (pályanyertes) elbeszélések, műfordítások és egyéb szépirodalmi művek felsorolása helyett utalunk *Vargha Gyula* klasszikus tömörségű, nemes veretű szavakba foglalt titkári jelentéseire, melyekből az olvasó a jelentéstevőnek írói erényein kívül a Kisfaludy-Társaság nagy céljairól s e célok megvalósítása érdekében való fáradozásairól egyaránt hí képet szerezhethet.

BAROS GYULA.